

PRVE ELEKTRONIČKE PUBLIKACIJE LEKSIKOGRAFSKOG ZAVODA »MIROSLAV KRLEŽA«

Elektronički dokumenti (e-dokumenti ili e-publikacije), danas još uvijek nisu konkurencija već najčešće dopuna »klasičnim« dokumentima, tj. onima na konvencionalnome mediju. No ipak, oni već sada nude mogućnosti koje su donedavno bile nezamislive. U prvome je redu riječ o njihovom većem kapacitetu, odnosno o većoj koncentraciji informacija na mnogo manjem prostoru, zatim o mogućnosti dinamične međusobne povezanosti pojmova i ideja u dokumentu, a konačno elektronički dokumenti omogućuju i korištenje višenačinskoga prikaza informacija (tekst, zvuk, slika, crtež, animacija, video itd.).

Obično se podrazumijeva i interaktivnost (korisnik postavlja pitanja, odabire teme, formulira prikaz informacija, povezuje sadržaje i sl.), nelinearnost (hipertekst, asocijacije), nehijerarhiziranost (svi su sadržaji ravnopravni). U takvim dokumentima nema prostornih i vremenskih granica (djelovi se mogu nalaziti na računalima smještenim u različitim gradovima, čak i na drugim kontinentima), a postoji određeni stupanj analogije sa stvarnim svijetom – za snalaženje koristimo simbole koji predočavaju radnje i predmete iz »običnoga života«. Osim toga, stranice dokumenta nisu unaprijed zadana kategorija, postoje samo kada ih trebamo (stvaramo), organizacija građe više nije slijedna, već su znanja, radnje, odnosi, sveze itd. grupirani u skupine po bliskosti, a naše je da ih organiziramo na nama primjerene načine.

Novi je dokument spreman i na »usluge« čitatelju, on će mu pomoći u snalaženju, uputiti na prečice, a ako treba za njega će načiniti neku statističku obradu ili simulirati traženi događaj. Naravno, vid više nije jedino uporabljivo osjetilo, odnosno jedini kanal kojim primamo informacije, nudi nam se i pristup pomoću dodira, ili glasa, a isto tako odabiremo i način prikaza informacija.

E-dokument će nas podučiti o najboljim načinima uporabe, a uvijek će voditi i »knjigovodstvo« o korištenju. Ništa lakše no pogledati kako smo »putovali« prije dva dana, ili kako je gradu priručnika svladao (u koliko pokušaja) student ili učenik. Konačno, mnogobrojne su mogućnosti prilagodbe i individualizacije iako se naizgled svi služe istim dokumentom, on je za svakoga od svojih korisnika različit.

Iako danas još ne postoje neke općeprihvaćene klasifikacije elektroničkih publikacija, pod time obično podrazumijevamo različita referentna djela (rječnike, leksikone i enciklopedije), zbirke (tekstova, slika, crteža, videa, zvuka i sl.), edukacijske pakete, »inteligentne« publikacije, te konačno, ono što se najšire shvaća pod pojmom »telemedija«, dakle sadržaja pohranjenih na mreži. Prostor nam ne dopušta da na ovome mjestu opširnije raščlanimo svojstva svakoga od ovih oblika, no iz prikaza novih izdanja Leksikografskog zavoda vidljivo je da je riječ o nastojanjima koja idu upravo u tim smjerovima.

Tijekom posljednje dvije godine objavljene su dvije publikacije koje pripadaju području elektroničkih dokumenata. Riječ je o *Petnaestojezničnom elektroničkom rječniku i prevoditelju* (predstavljanje u veljači 1995.) i *Ekonomskome leksikonu na CD-ROMu* (predstavljanje u rujnu 1996.).

Petnaestojezični elektronički rječnik i prevoditelj pripremila je grupa lingvista i informatičara u suradnji s tvrtkom »EuroCalc« iz Sjedinjenih Američkih Država. Riječ je o rječniku koji raspolaže s fondom od 10 500 riječi u svakome od jezika – ukupno 157 500 riječi, te još i s 150 rečenica (ukupno 2 250 rečenica) podijeljenih u 10 područja aktivnosti. U njemu su obuhvaćeni engleski, francuski, njemački, španjolski, talijanski, švedski, mađarski, novohebrejski, arapski, hrvatski, portugalski, poljski, ruski, japanski i kineski jezik, a budući da se može prevoditi iz svakoga od ovih jezika u drugi, mogli bismo reći da, zapravo, pred sobom imamo 105 rječnika (time su zadovoljene sve kombinacije).

Rječnik/prevoditelj pretežno je namijenjen poslovnim ljudima, kako strancima koji dolaze u Hrvatsku i žele razumjeti ponešto od onoga što čuju ili vide oko sebe tako i našima koji sve više putuju po svijetu i osim barem jednoga stranog jezika još koriste ili »natučaju« još pokoji, pa će im ovakvo pomagalo, koje se nosi u džepu, svakako dobro doći. Konačno, ne smijemo zaboraviti niti ljude hrvatskoga porijekla u svijetu, prvenstveno u SAD, kojima se (zbog slabe učestalosti govorne komunikacije na materinskom jeziku) sve više smanjuje fond riječi, a žele i dalje čitati publikacije iz domovine.

Naravno, uz rječnik su dodane i mnogobrojne druge funkcije pa je stoga izrađen pravi osobni informacijski sustav koji uključuje snalaženje u vremenskim zonama (vrijeme u 128 najvažnijih svjetskih gradova); novčanu pretvorbu (preračunavanje tečajeva osam valuta); pretvorbu mjernih jedinica (automatski prikaz veličina u osam različitih mjernih sustava); računanje (kalkulator s 12 znamenaka uz korištenje memorije i postotnoga računa kao i obične matematičke operacije); stogodišnji kalendar (namješten za godine od 1990. do 2089.) te edukativne igre kojima možemo proširivati fond riječi u pojedinim jezicima (*Hangman* ili *Scramble*). Ne moramo posebno ni spominjati da su tu podsjetnik (upozorava na važne sastanke); prostor za bilješke; adresar (imena, telefoni, adrese) i još mnogo drugih »pretinaca« u kojima možemo pohranjivati podatke za kasnije korištenje.

Rječnik je na našem tržištu pobudio vrlo veliki interes i u relativno kratkome roku (manje od godinu dana) prodano je gotovo dvije tisuće primjeraka.

Ekonomski leksikon na CD-ROMu predstavlja tipičnu elektroničku publikaciju referentnoga tipa, koja djelomično koristi i multimedijски pristup (informacije se predstavljaju putem teksta, crteža i zvuka, a video zapisi nisu korišteni), a načinom pretraživanja i povezivanja pojmova (hipertekstualne veze, pretraživanje punoga teksta i sl.) stoji u samome vrhu ovakvih publikacija ne samo u nas.

Ekonomski leksikon jedno je od najuspjelijih djela objavljenih u Zavodu proteklih godina (nagrada »Mate Ujević« za leksikografska djela objavljena u 1995. godini), pa je bio logičan korak da se upravo to djelo, koje podjednako koriste znanstvenici, studenti ali i poslovni ljudi, u svakodnevnoj praksi osposobi za elektronički medij. Publiciranje na CD-ROMu osiguralo mu je nove, dodatne kvalitete, i na taj smo način dobili komplementarno izdanje onomu na papiru – najbolje je imati oba i koristiti prednosti svakoga od njih.

Elektroničko izdanje omogućava interesantna povezivanja ljudi, ideja i pojmova, a za sve one koji žele »ići dalje« od temeljne informacije tu je i niz interesantnih dodatnih mogućnosti; od analize učestalosti pojavljivanja pojedinih pojmova, pa sve do »trasiranja« povijesti nekih ideja putem povezanosti imena autora, pojedinih pravaca ekonomske teorije, naziva škola i sl. Pretraživanje punoga teksta *Leksikona* (iako na računalu koje je nešto sporije može potrajati i više

od deset minuta što može djelovati frustrirajuće) velika je novost u nas, a treba naglasiti da su za tu priliku posebno rješavani problemi promjena riječi (padeži, vremena, rodovi itd.) kako to ne bi omelo cilj – pronalaženje svih traženih pojmova. Izgovor stranih imena pravo je osvježanje u jednoj ovakvoj publikaciji, a mogućnost da glasom izvornoga govornika čujemo izgovor imena i prezimena nekoga teoretičara čije smo ime do sada samo viđali u pisanome obliku, sigurno će koristiti i iskusni ekonomisti.

U povijesti Leksikografskoga zavoda »Miroslav Krleža« ovo izdanje će sigurno imati počasno mjesto kao početak jednoga novog razdoblja.

Na kraju treba reći da se očekivanja onih koji su prateći porast broja naslova elektroničkih publikacija (kako elektroničkih ekvivalenata postojećih, konvencionalnih publikacija tako i onih koji imaju samo elektronička izdanja) hrabro prognozirali – vrijeme papirnatih publikacija jest za nama – ipak se nisu ostvarila. Još dugi niz godina usporedno će postojati oba svijeta, i papirnat i elektronički; svaki će donijeti nešto novo, nešto bolje; klasične će se publikacije promijeniti, a elektroničke će još dugo učiti iz iskustava svih medija koji su mu prethodili.

NENAD PRELOG